

УДК 371.315.6:51

Дмитро Кільдеров,
доктор педагогічних наук, професор,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова

<https://orcid.org/0000-0001-9414-8150>

Юрій Приходько,
кандидат педагогічних наук, доцент,
<https://orcid.org/0000-0002-8782-383X>

Юрій Черних,
кандидат технічних наук, доцент,
Військовий інститут Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0002-0780-6627>

DOI: 10.33099/2617-1775/2022-02/114-126

ЗАКОНОДАВСТВО У ГАЛУЗІ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ

В статті розглядається проблема вдосконалення існуючої законодавчої бази щодо військової підготовки громадян до оборони держави, а також системи підготовки військових фахівців різних освітніх ступенів. Проаналізовано зміни, що внесені останнім часом до деяких законів України стосовно військової освіти та науки.

З урахуванням того, що система військової освіти побудована на засадах її інтеграції до загальної системи освіти України, є невід'ємною складовою та базується на засадах єдиної законодавчої бази, обґрунтовано актуальність додаткового внесення певних змін до існуючих редакцій Законів України “Про освіту”, “Про фахову передвищу освіту”, “Про вищу освіту”, “Про наукову і науково-технічну діяльність”, а також до деяких інших нормативно-правових актів. Останнім часом Міністерством оборони України зроблено певні кроки у напрямі трансформації системи підготовки військових фахівців. Разом з цим подальше вдосконалення існуючого законодавства, зокрема, усунення існуючих правових прогалин, а у деяких випадках недосконалості, термінологічних вад, дублювання, неузгодженості між відповідними нормативно-правовими актами, є одним із пріоритетних завдань системи військової освіти.

Ключові слова: законодавство; система військової освіти; нормативно-правові акти; існуючі вади; пропозиції.

Постановка проблеми. За часи незалежності в Україні створене велике за кількістю актів та розгалужене за напрямками законодавство у сфері оборони та освіти, зокрема щодо військової підготовки громадян до оборони держави та підготовки військових фахівців різних ступенів вищої освіти. При цьому термін “законодавство” розглядається нами у найширшому значенні, як система нормативних актів, якими регулюються суспільні відносини, а саме: закони і постанови Верховної Ради України, Укази Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів (КМ) України, а також нормативні акти міністерств і відомств.

Ефективність законодавства в цілому та його окремих галузей, обумовлена виробленими теорією і практикою вимогами. Це, зокрема, наукова обґрунтованість і належна якість законів та інших нормативних актів, їх системна узгодженість, забезпечення реалізації законодавства відповідними

гарантіями і механізмами тощо [1].

Зазначимо, що концепція створення та розвитку системи військової освіти (СВО) ґрунтується на засадах інтеграції СВО до системи освіти України, залишається її невід'ємною складовою та базується на засадах єдиної законодавчої бази [2].

Загальна кількість нормативно-правових актів, що розроблено та видано Міністерством оборони України з питань військової освіти та підготовки військових фахівців за останні 30 років, становить близько 600 документів. Більшість з них своєчасно виконані або втратили чинність. Разом з цим понад 80 діючих законодавчих і нормативно-правових актів на цей час стосуються різних питань підготовки військових фахівців.

Результати аналізу світових тенденцій щодо розвитку військової освітньої галузі в умовах високої динаміки змін форм, способів і засобів ведення бойових дій та збройної боротьби, а також поточного стану СВО, засвідчують про наявність певних проблем і стримуючих чинників її ефективного функціонування, що зумовлені, здебільшого, новими викликами, які постали перед суспільством, державою, Збройними Силами України і на які потрібно адекватно реагувати. Виходячи з цього, законодавча база СВО має постійно оновлюватися та вдосконалюватися.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Загальним проблемам розвитку СВО присвячені наукові праці вітчизняних вчених А. Вітченка, О. Васильєва, Ю. Даника, О. Діденка, А. Зельницького, І. Козубцова, М. Нещадима, Ю. Приходька, В. Рахманова, В. Рижикова, В. Стасюка, В. Телелима, О. Торічного, А. Устименка, В. Шемчука, Ю. Черниха, В. Ягупова та інших науковців, у яких розглядаються теоретичні та методологічні засади функціонування військової освіти як цілісної системи, застосування компетентнісного підходу, впровадження в освітній процес інноваційних педагогічних технологій і сучасних методик, моніторинг результатів навчання у вищій військовій школі, управління змінами в системі вищої військової освіти як складової оборонного планування, питання підготовки військових фахівців з проблем кібербезпеки тощо.

Мета статті: аналіз останніх змін, які внесені до Законів України, до інших нормативно-правових актів, що супроводжують розвиток СВО, процес підготовки військових фахівців, систематизація результатів їх впровадження та перспективи подальшого вдосконалення.

Методологія дослідження полягає у застосуванні методів аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, використанні системного підходу.

Виклад основного матеріалу. На теперішній час правовою основою подальшої трансформації СВО є нові редакції або відповідні зміни до певних Законів України, а саме: “Про національну безпеку України” [3]; “Про військовий обов’язок і військову службу” [4]; “Про основи національного спротиву” [5]; “Про освіту” [6]; “Про повну загальну середню освіту” [7]; “Про професійно-технічну освіту” [8]; “Про фахову передвищу освіту” [9]; “Про вищу освіту” [10]; “Про наукову і науково-технічну діяльність” [11] тощо. Для забезпечення їх реалізації видані також декілька сотень відповідних актів

Президента України, КМ України, Міністерства освіти і науки України та Міністерства оборони України. Зокрема, Укази Президента України: від 25 березня 2021 року № 121/2021 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року “Про Стратегію воєнної безпеки України” [12], від 11 травня 2021 року № 189/2021 “Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік” [13], від 01 лютого 2022 року № 36/2022 “Про першочергові заходи щодо зміцнення обороноздатності держави, підвищення привабливості військової служби у Збройних Силах України та поступового переходу до засад професійної армії” [14], а також Стратегічний оборонний бюлетень України, затверджений Указом Президента України від 17 вересня 2021 року № 473/2021 [15], Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, схвалена розпорядженням КМ України від 23 лютого 2022 року № 286р [16], інші нормативно-правові акти з питань оборони та освіти, що потребують подальшого вдосконалення системи військової освіти.

На цей час Міністерством оборони України продовжується робота щодо вдосконалення законодавства з питань військової освіти шляхом внесення змін у відповідні закони та інші нормативно-правові акти. Так, Законом України “Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти і науки” [17] опрацьовані зміни до певних законів з метою врегулювання питання надання освітніх послуг та здійснення наукової і науково-технічної діяльності у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання (ЗВО СУН), військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти (ВНП ЗВО), військових наукових установах (НУ).

Зокрема, у Законі України “Про освіту” [6]:

частину четверту статті 21 викладено у новій редакції, якою визначено нові складові, що належать до структури військової освіти, у тому числі введено новий термін “професійна військова освіта”, як спеціалізована освіта військового спрямування, яка здобувається за освітніми програмами на відповідних рівнях військової освіти з метою вдосконалення професійного рівня військового фахівця та набуття фахових компетенцій, що забезпечують виконання службових (бойових) функцій. При цьому, рівні військової освіти “оперативно-тактичний” та “оперативно-стратегічний” замінено на “оперативний” та “стратегічний”, відповідно. Метою такої зміни є приведення рівнів військової освіти в Україні до рівнів військової освіти, що прийняті у збройних сил держав-членів НАТО та подальша реалізація вимог положень статті 15 Закону України “Про національну безпеку України” [3] щодо визначення засад військової кадрової політики, підготовки кадрів для виконання заходів оборонного планування в силах оборони та підготовки до спільних дій в міжвідомчих органах військового управління за процедурами планування та прийняття військових рішень згідно з стандартом НАТО JOPP (Joint Operation Planning Process);

частину другу статті 30 доповнено новим абзацом, у якому надано право державним органам, до сфери управління яких належать ВВНЗ, ЗВО СУН та ВНП ВО, визначати перелік інформації про них, що підлягає розміщенню на

відповідних веб-сайтах;

статтю 54 доповнено новою частиною, якою визначено, що особливості прав і обов'язків педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників, а також інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, закладів спеціалізованої освіти військового спрямування визначаються спеціальними законами.

В Закон України “Про вищу освіту” [9] також внесені декілька змін, основними з яких є наступні:

у статті 1 надано окремо визначення терміну “заклад вищої освіти зі специфічними умовами навчання” та уточнено термін “вищий військовий навчальний заклад”. Це обумовлено особливостями підготовки кадрів для сил оборони та сил безпеки, які мають відповідні завдання та функції;

частину четверту статті 13 та частину сьому статті 34 закону викладено в нових редакціях, що розширюють повноваження державних органів, до сфери управління яких належать ВВНЗ, ЗВУ СУН та ВНП ЗВО, у частині встановлення особливого порядку та вимог щодо управління закладом, діяльності та розмежування повноважень органів управління і громадського самоврядування, кандидатів на посади їх керівників (заступників керівників), призначення та звільнення з посад керівників (заступників керівників), змісту освітніх програм, формування переліку спеціалізацій підготовки здобувачів спеціалізованої військової освіти, вимог та конкурсного відбору кандидатів на посади педагогічних, науково педагогічних та наукових працівників, порядку відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення курсантів (студентів), слухачів, ад'юнктів (аспірантів), нормативів чисельності курсантів, слухачів, ад'юнктів (аспірантів), які навчаються на одну посаду науково педагогічного працівника тощо, а також надають право вище зазначеним державним органам визначати особливості повноважень та обов'язків керівників ВВНЗ, ЗВУ СУН та ВНП ЗВО;

у частині першої статті 62 певні доповнення забороняють займатися трудовою діяльністю у позанавчальний час для ад'юнктів, слухачів і курсантів, яким присвоєно військове або спеціальне звання, та надають право державним органам, до сфери управління яких належать ВВНЗ, ЗВУ СУН та ВНП ЗВО, встановлювати тривалість канікулярної відпуски до таких осіб.

Статтю 43 Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” [11] доповнено частиною другою щодо встановлення прав і повноважень у сфері наукової та науково-технічної діяльності державних органів, що здійснюють керівництво військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України, до сфери управління яких належать НУ, стосовно: встановлення власними нормативно-правовими актами особливих вимог щодо управління відповідними НУ та організації наукової та науково-технічної діяльності в цих установах; діяльності та повноважень органів управління і громадського самоврядування; кандидатів на посади начальників (керівників), наукових працівників та призначення (заміщення) вакантних посад наукових працівників у відповідних НУ, їх структурних підрозділах; реалізації прав і обов'язків наукових працівників, а також підготовки наукових

кадрів в ад'юнктурі відповідних НУ.

У сфері фахової передвищої освіти Законом України “Про фахову передвищу освіту” [9] врегульовано питання діяльності військових коледжів сержантського складу. Так, визначено, що фахова передвища військова освіта є складником спеціалізованої фахової передвищої освіти та передбачає військово професійну підготовку осіб рядового, сержантського (старшинського) складу військової служби за контрактом, яка здійснюється за освітньо-професійними програмами фахової передвищої освіти. Також введені терміни “заклад фахової передвищої військової освіти” та “заклад фахової передвищої освіти із специфічними умовами навчання”. Державним органам, до сфери управління яких належать заклади фахової передвищої військової освіти, надано право своїми актами визначати особливості функціонування зазначених закладів освіти, а саме: перелік військових спеціалізацій, за якими здійснюється підготовка фахівців; встановлювати особливі вимоги щодо управління закладом, діяльності та повноважень педагогічних рад, кандидатів та порядку призначення на посади їх керівників; порядку заміщення вакантних посад командування і педагогічних працівників, а також реалізації прав і обов'язків педагогічних працівників та осіб, які навчаються; порядку відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення осіб, які навчаються.

Питання вдосконалення СВО також визначаються нормативними актами Президента України. Так, Указом Президента України [12] затверджено Стратегію воєнної безпеки України, яка формулює завдання стосовно розвитку СВО та підготовки особового складу для сил оборони, запровадження освітньо-професійних програм підготовки офіцерського, сержантського та старшинського складу з використанням досвіду бойових дій, методики підготовки, принципів і стандартів НАТО.

На виконання зазначених законів України [3-11] та указів Президента України [12-17], зокрема, що стосуються організації підготовки військових фахівців, останнім часом Кабінетом Міністрів України видано декілька нормативно-правових актів, проекти яких розроблено Міністерством оборони України [18-29], та наказів Міністерства оборони України [21-27].

На теперішній час на виконання наказу Міністра оборони України триває робота над здійсненням заходів оборонної реформи на середньострокову перспективу в формі десяти проектів, серед яких окремо визначений проект “Професійна військова освіта”, метою якого є подальше вдосконалення системи підготовки військових фахівців. Важливою складовою проекту є внесення відповідних змін до деяких Законів України, а також до певних нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти та науки України, Міністерства оборони України. Важливим питанням є розробка проектів постанов Кабінету Міністрів України щодо затвердження галузевої рамки кваліфікацій у галузі знань 25 “Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону” та концепції трансформації системи військової освіти.

За результатами узагальнення та аналізу згаданих актів і публікацій можна констатувати, що у деяких випадках має місце наявність правових прогалин, недосконалість та застарілість понятійного апарату, термінологічні вади,

дублювання, неузгодженість, неактуальність окремих існуючих норм, а також обмеженість повноти визначення повноважень органів державної влади щодо підпорядкованих ВВНЗ, ЗВУ СУН та ВНП ЗВО.

На підтвердження таких оцінок варто навести, як приклад, зміст низки норм законодавства. Так, статтею 21 Закону України “Про освіту” [6] визначено наступні складові, що належать до структури військової освіти:

- допризовна підготовка, що передбачає здобуття особами первинних загальновійськових і спеціальних компетентностей;

- підготовка осіб за військово-технічними та військово-медичними спеціальностями;

- військово-професійна підготовка військовослужбовців рядового, сержантського (старшинського) складу строкової військової служби та військової служби за контрактом, яка здійснюється на основі базової, профільної середньої, професійної (професійно-технічної) чи фахової передвищої освіти;

- підготовка військовослужбовців сержантського (старшинського) складу військової служби за контрактом з одночасним здобуттям вищої освіти, яка здійснюється на основі повної загальної середньої освіти;

- підготовка військовослужбовців офіцерського складу, яка здійснюється на основі повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої чи вищої освіти для здобуття відповідних ступенів вищої освіти та рівнів військової освіти (тактичний, оперативний, стратегічний);

- військова підготовка офіцерів запасу, що здійснюється у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади у сфері оборони, погодженим із центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки;

- професійна військова освіта – спеціалізована освіта військового спрямування, яка здобувається за освітніми програмами на відповідних рівнях військової освіти з метою вдосконалення професійного рівня військового фахівця та набуття фахових компетентностей, що забезпечують виконання службових (бойових) функцій.

Одночасно з цим статтею 6 Закону України “Про основи національного спротиву” [9] визначено, що “...основою підготовки громадян України до національного спротиву є їх загальновійськова підготовка, яка полягає в опануванні базовими загальновійськовими знаннями, практичними вміннями і навичками та поділяється на початкову і базову підготовку”.

Порівняння змісту зазначених статей свідчить про наступне:

у законі [6] відсутня така важлива складова військової освіти, як загальновійськова підготовка громадян України;

відповідно до закону [5] початкова підготовка проводиться в закладах загальної середньої освіти, у той же час ця складова військової підготовки у законі [6] має назву “допризовна підготовка”;

відповідно до закону [5] “...базова підготовка проводиться з громадянами України, які досягли 18-річного віку та не проходять військову службу шляхом

проведення періодичних навчальних зборів, занять, курсів”. У законі [6] зазначена складова не визначена, водночас, передбачена незрозуміла складова “підготовка осіб за військово-технічними та військово-медичними спеціальностями”;

з веденням у законі [6] до переліку складових військової освіти понять “професійна військова освіта” та “військова підготовка офіцерів запасу” стає незрозумілим, за якою ознакою складено цей перелік. Із зазначених складових виходить, що “військова підготовка офіцерів запасу” не є професійною військовою освітою... Крім того, структурою військової освіти не передбачена складова, що належить до підготовки (навчання) державних службовців та інших цивільних посадових осіб, які опікуються питаннями національної безпеки та оборони.

Визначення понять “військова освіта” та “професійна військова освіта” дуже близькі за змістом, на що було вказано у висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Закону України “Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки”. Зазначимо, що будь-яка освіта (служби безпеки, органів і структур внутрішніх справ, надзвичайних ситуацій, медична, юридична, гуманітарна, інженерна тощо) є освітою професійного спрямування, тому виокремлювати в цьому контексті військову освіту, як “професійну військову освіту”, з усіх точок зору є недоречним і неприпустимим. Адже добре відомо, що теоретична та практична складові усіх ступенів освіти визначають її професійний статус, професійну спрямованість, а діяльнісний підхід у підготовці військових фахівців, як основоположний концепт дидактики, психолого-педагогічної науки, реалізує професіоналізацію відповідних спеціальностей (спеціалізацій). Нехтування викладеним негативно позначається на трансформаційних процесах в СВО.

В оновлених положеннях законів [5; 10], що внесені законом [17] у деяких випадках використовується застарілий термін “навчальний заклад”, у той час як чинне освітнє законодавство використовує термін “заклад освіти”. Зазначений застарілий термін використовується й у подальшому в нормативно-правових актах Міністерства оборони України стосовно вищих військових навчальних закладів.

Крім того, слід зазначити, що законом [6], на нашу думку, помилково введено обмеження на військово-професійну підготовку військовослужбовців рядового, сержантського (старшинського) складу строкової військової служби та військової служби за контрактом, яка може здійснюватися на основі повної середньої або вищої освіти.

З метою розширення повноти визначення повноважень органів державної влади щодо підпорядкованих ВВНЗ, ЗВУ СУН та ВНП ЗВО, на нашу думку, частину четверту статті 13 закону [10] доцільно доповнити переліком прав зазначених державних органів своїми нормативно-правовими актами встановлювати особливі вимоги щодо:

організації освітнього процесу під час проведення підготовки здобувачів вищої освіти, у тому числі в умовах особливого періоду;

умов прийому осіб на навчання;

встановлення фінансування, у тому числі встановлення академічних стипендій для здобувачів вищої освіти;
організації наукової та науково-технічної діяльності;
створення та функціонування екзаменаційних комісій;
проведення комплексних (поточних, часткових) перевірок, вивчення стану справ;
організації та проведення військово-професійної орієнтації молоді та прийому;
організації підготовки іноземних громадян.

Відповідні зміни стосовно розширення повноти визначення повноважень органів державної влади щодо підпорядкованих ВВНЗ, ЗВУ СУН та ВНП ЗВО доцільно також внести до законів [8-9], щодо підпорядкованих наукових установ до закону [11].

Висновки та перспективи подальших досліджень. В статті здійснено аналіз лише окремих змін щодо освітнього законодавства.

Трансформаційні процеси в системі підготовки військових фахівців на теперішній час мають бути спрямованими, по-перше, на реалізацію вимог діючих основоположних нормативно-правових документів з безпекової та оборонної політики держави, по-друге, на подальше вдосконалення законодавчої бази щодо ефективного функціонування всіх структурних складових військової освіти. Це вимагає критичного осмислення досягнутого, зосередження зусиль і ресурсів на впровадженні в системі підготовки військових фахівців нормативних і дидактичних основ, притаманних військовим освітнім системам провідних країн-членів НАТО.

Перспективним напрямом подальших досліджень автори вважають інтегральний аналіз стану, напрямів вдосконалення та оцінку ефективності законодавчої бази щодо військової освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Юридична енциклопедія: [у 6 т.] /ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. — Т. 2 : Д - Й. — 744 с.
2. Про створення єдиної системи військової освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. № 1410. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410_97%D0%BF#Text.
3. Про військовий обов'язок і військову службу. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2232-12#Text>.
4. Про національну безпеку України. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246919#Text>.
5. Про основи національного спротиву. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#n83>.
6. Про освіту. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show-/2145-19#Text>.
7. Про повну загальну середню освіту. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n984>.
8. Про професійно-технічну освіту. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=103%2F98-%E2%F0#Text>.
9. Про фахову передвищу освіту. Закон України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745_19#Text.
10. Про вищу освіту. Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>

1556#Text.

11. Про наукову і науково-технічну діяльність. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1977-12#Text>.

12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року "Про Стратегію воєнної безпеки України". Указ Президента України № 121/2021 від 25 березня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n2>.

13. Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна — НАТО на 2021 рік. Указ Президента України № 189/2020 від 11 травня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/189/2021#Text>.

14. Про першочергові заходи щодо зміцнення обороноздатності держави, підвищення привабливості військової служби у Збройних Силах України та поступового переходу до засад професійної армії. Указ Президента України № 36/2022 від 1 лютого 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/-documents/362022-41285>.

15. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року "Про Стратегічний оборонний бюлетень України". Указ Президента України № 473/2021 від 17 вересня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4732021-40121>.

16. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 286-р від 23.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>.

17. Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/198620#n39>.

18. Про затвердження Положення про вищі військові навчальні заклади. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 467. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/467-2021%D0%BF#Text>.

19. Про затвердження Положення про військовий (військово-морський, військово-спортивний) ліцей, ліцей із посиленою військово-фізичною підготовкою. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 червня 2021 р. № 672. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2021-%D0%BF#Text>.

20. Про проведення в 2022 році дострокових випусків курсантів (слухачів) випускних курсів вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти та закладів фахової передвищої військової освіти, закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, що належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ та Державної служби з надзвичайних ситуацій. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2022-%D1%80#Text>.

21. Про затвердження Положення про заклади фахової передвищої військової освіти. Наказ Міністерства оборони України від 1 липня 2021 р. № 184. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2021/184.pdf.

22. Про затвердження Концепції військової кадрової політики Міністерства оборони України на період до 2025 року. Наказ Міністерства оборони України від 14 серпня 2021 р. № 280. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2021/280.pdf.

23. Деякі питання управління вищими військовими навчальними закладами, військовими навчальними підрозділами закладів вищої освіти, закладами фахової передвищої військової освіти та військовими ліцеями. Наказ Міністерства оборони України від 8 грудня 2021 р. № 370. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2021/370_nm.pdf.

24. Про затвердження стандарту фахової передвищої освіти за спеціальністю 253 "Військове управління (за видами збройних сил)". Наказ Міністерства оборони України від 31 грудня 2021 р. № 411. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2021/411_nm.pdf.

25. Про затвердження концепції розвитку професійного сержантського корпусу Збройних Сил України. Наказ Міністерства оборони України від 8 лютого 2022 р. № 44.

URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/-mou_2022/44_nm.pdf.

26. Про затвердження Інструкції про організацію підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах, закладах фахової передвищої військової освіти Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти в особливий період. Наказ Міністерства оборони України від 1 липня 2022 р. № 13дк.

27. Про організацію підготовки офіцерського, сержантського і старшинського складу у вищих військових навчальних закладах, закладах фахової передвищої військової освіти Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти. Наказ Міністерства оборони України від 5 липня 2022 р. № 175. URL: https://www.mil.gov.ua/-content/mou_orders/mou_2022/175_nm.pdf.

REFERENCES

1. Yurydychna entsyklopediya [u 6 t.] (1998) [Legal encyclopedia: [in 6 volumes] /Y. S. Shemshuchenko (vidp. red.) // K.: Ukrayinska entsyklopediya im. M. P. Bazhana. T. 2 : D - Y. 744 s., (in Ukrainian).
2. Pro stvorennya yedynoyi systemy viyskovoyi osvity [On the creation of a unified system of military education]. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 15 hrudnya 1997 r. No 1410. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97%D0%BF#Text>, (in Ukrainian).
3. Pro viyskovyy obovyazok i viyskovu sluzhbu [About military duty and military service]. Zakon Ukrayiny. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi/laws/-main.=2232-12#Text>, (in Ukrainian).
4. Pro natsionalnu bezpeku Ukrayiny. [About the National Security of Ukraine]. Zakon Ukrayiny. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/246919#Text>, (in Ukrainian).
5. Pro osnovy natsionalnoho sprotyvu [About the foundations of national resistance]. Zakon Ukrayiny. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/170220#n83>, (in Ukrainian).
6. Pro osvitu [About education]. Zakon Ukrayiny. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/-laws/show/2145-19#Text>, (in Ukrainian).
7. Pro povnu zahalnu serednyu osvitu [About complete general secondary education]. Zakon Ukrayiny. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/463-20#n984>, (in Ukrainian).
8. Pro profesiyno-tekhnichnu osvitu [About professional and technical education]. Zakon Ukrayiny. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.-cgi-nreg=103%2F98%E2%F0#Text>, (in Ukrainian).
9. Pro fakhovu peredvishchu osvitu [About vocational preliminary education]. Zakon Ukrayiny. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/274519#Text>, (in Ukrainian).
10. Pro vyshchu osvitu [About higher education]. Zakon Ukrayiny. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556#Text>, (in Ukrainian).
11. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diyalnist [About scientific and scientific and technical activity] Zakon Ukrayiny. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/-main.cgi?nreg=1977-12#Text>, (in Ukrainian).
12. Pro rishennya Rady natsionalnoyi bezpeky i oborony Ukrayiny vid 25 bereznya 2021 roku "Pro Stratehiyu voyennoyi bezpeky Ukrayiny" [About the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated March 25, 2021 "On the Military Security Strategy of Ukraine"]. Ukaz Prezydenta Ukrayiny No 121/2021 vid 25 bereznya 2021 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n2>, (in Ukrainian).
13. Pro Richnu natsionalnu prohramu pid ehidoyu Komisiyi Ukrayina - NATO na 2021 rik [About the Annual National Program under the auspices of the Ukraine-NATO Commission for 2021]. Ukaz Prezydenta Ukrayiny No 189/2020 vid 11 travnya 2021 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/-show189/2021#Text>, (in Ukrainian).
14. Pro pershocherhovi zakhody shchodo zmitsnennya oboronozdatnosti derzhavy, pidvyshchennya pryvablyvosti viyskovoyi sluzhby u Zbroynykh Sylakh Ukrayiny ta postupovoho perekhodu do zasad profesiynoyi armiyi [On priority measures to strengthen the defense capability of the state, increase the attractiveness of military service in the Armed Forces of Ukraine and gradual transition to the basics of a professional army]. Ukaz Prezydenta Ukrayiny No 36/2022 vid

1 lyutoho 2022 roku. URL: <https://www.president.gov.ua/-documents/362022-41285>, (in Ukrainian).

15. Pro rishennya Rady natsionalnoyi bezpeky i oborony Ukrainy vid 20 serpnia 2021 roku "Pro Stratehichnyy oboronnyy byuletyn Ukrainy" [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated August 20, 2021 "On the Strategic Defense Bulletin of Ukraine"]. Ukaz Prezydenta Ukrainy No 473/2021 vid 17 veresnya 2021 roku. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4732021-40121>, (in Ukrainian).

16. Pro skhvalennya Stratehiyi rozvytku vyshchoyi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky [On the approval of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032]. Roporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy No 286-r vid 23.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/-286-2022%D1%80#Text>, (in Ukrainian).

17. Pro vnesennya zmin do deyakykh zakoniv Ukrainy shchodo viyskovoyi osvity ta nauky [On making changes to some laws of Ukraine regarding military education and science]. Zakon Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/-laws/show/1986-20#n39>, (in Ukrainian).

18. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro vyshchi viyskovi navchalni zaklady [On approval of the Regulation on higher military educational institutions]. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12 travnya 2021 r. No 467. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/ /4672021%-D0%BF#Text>, (in Ukrainian).

19. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro viyskovyy (viyskovo-morsky, viyskovo-sportyvnyy) litsey, litsey iz posylenoyu viyskovo-fizychnoyu pidhotovkoyu [On the approval of the Regulation on the military (naval, military and sports) lyceum, lyceum with enhanced military physical training]. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 chervnya 2021 r. No 672. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2021-%D0%BF#Text>, (in Ukrainian).

20. Pro provedennya v 2022 rotsi dostrokovykh vypuskiv kursantiv (slukhachiv) vypusknykh kursiv vyshchykh viyskovykh navchalnykh zakladiv, viyskovykh navchalnykh pidrozdiliv zakladiv vyshchoyi osvity ta zakladiv fakhovoyi peredvyshchoyi viyskovoyi osvity, zakladiv vyshchoyi osvity iz spetsyfichnymy umovamy navchannya, shcho nalezhat do sfery upravlinnya Ministerstva vnutrishnikh sprav ta Derzhavnoyi sluzhby z nadzvychaynykh sytuatsiy [On holding in 2022 the early graduation of cadets (students) of graduation courses of higher military educational institutions, military educational units of higher education institutions and institutions of professional advanced military education, institutions of higher education with specific learning conditions belonging to the sphere of management of the Ministry of Internal Affairs and the State Emergency Service]. Roporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28 lyutoho 2022 r. No 190-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/-laws/show/190-2022%D1%80#Text>, (in Ukrainian).

21. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro zaklady fakhovoyi peredvyshchoyi viyskovoyi osvity [On approval of the Regulation on institutions of professional advanced military education]. Nakaz Ministerstva oborony Ukrainy vid 1 lypnya 2021 r. No 184. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2021/-184.pdf, (in Ukrainian).

22. Pro zatverdzhennya Kontseptsii viyskovoyi kadrovoyi polityky Ministerstva oborony Ukrainy na period do 2025 roku [On approval of the Concept of military personnel policy of the Ministry of Defense of Ukraine for the period until 2025]. Nakaz Ministerstva oborony Ukrainy vid 14 serpnia 2021 r. № 280. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/-mou_2021/-280.pdf, (in Ukrainian).

23. Deyaki pytannya upravlinnya vyshchymy viyskovymy navchalnymy zakladamy, viyskovymy navchalnymy pidrozdilamy zakladiv vyshchoyi osvity, zakladamy fakhovoyi peredvyshchoyi viyskovoyi osvity ta viyskovymy litseyamy [Some issues of management of higher military educational institutions, military educational units of higher education institutions, institutions of professional pre-higher military education and military lyceums]. Nakaz Ministerstva oborony Ukrainy vid 8 hrudnya 2021 r. № 370. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2021/370_nm.pdf, (in Ukrainian).

24. Pro zatverdzhennya standartu fakhovoyi peredvyshchoyi osvity za spetsialnistyu 253 "Viyskove upravlinnya (za vydamy zbroynykh syl)" [On approval of the standard of

professional preliminary education in specialty 253 "Military administration (by types of armed forces) "]. Nakaz Ministerstva obrony Ukrainy vid 31 hrudnya 2021 r. № 411. URL: https://www.-mil.gov.ua/content/-mou_orders/mou_2021/411_nm.pdf, (in Ukrainian).

25. Pro zatverdzhennya kontseptsiyi rozvytku profesiynoho serzhantskoho korpusu Zbroynykh Syl Ukrainy [On approval of the concept of development of the professional sergeant corps of the Armed Forces of Ukraine]. Nakaz Ministerstva obrony Ukrainy vid 8 lyutoho 2022 r. № 44. URL: https://www.-mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2022/-44_nm.pdf, (in Ukrainian).

26. Pro zatverdzhennya Instruktsiyi pro orhanizatsiyu pidhotovky viyskovykh fakhivtsiv u vyshchyykh viyskovykh navchalnykh zakladakh, zakladakh fakhovoyi peredvyshchoyi viyskovoyi osvity Ministerstva obrony Ukrainy ta viyskovykh navchalnykh pidrozdilakh zakladiv vyshchoyi osvity v osoblyvyy period. [On the approval of the Instruction on the organization of training of military specialists in higher military educational institutions, institutions of professional advanced military education of the Ministry of Defense of Ukraine and military training units of higher education institutions in a special period]. Nakaz Ministerstva obrony Ukrainy vid 1 lypnya 2022 r. № 13dsk, (in Ukrainian).

27. Pro orhanizatsiyu pidhotovky ofiterskoho, serzhantskoho i starshynskoho skladu u vyshchyykh viyskovykh navchalnykh zakladakh, zakladakh fakhovoyi peredvyshchoyi viyskovoyi osvity Ministerstva obrony Ukrainy ta viyskovykh navchalnykh pidrozdilakh zakladiv vyshchoyi osvity [About the organization training of officers and sergeants in higher military educational institutions, institutions of professional advanced military education of the Ministry of Defense of Ukraine and military training units of higher education institutions]. Nakaz Ministerstva obrony Ukrainy vid 5 lypnya 2022 r. № 175. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2022/175_nm.pdf, (in Ukrainian).

SUMMARY

Dmytro Kilderov,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
National Pedagogical University named after
M.P. Dragomanova

Yurii Pryhodko,

PhD (Pedagogic Sciences), Associate Professor,
Global Alliance of Scientists for Peace

Yurii Chernykh,

PhD (Technical sciences), Associate Professor,
Military institute of Taras Shevchenko
National University of Kyiv

Legislation in the field of military education of Ukraine: status, problems and ways of reform

***Introduction.** The article considers the problem of improving the existing legislative framework regarding the system of education and professional training of military specialists. The concept of creation and development of the military education system is based on the principles of its integration into the education system of Ukraine and is based on the principles of a single legislative framework. The changes made to some laws of Ukraine regarding military education and science have been analyzed. The total number of legal acts developed and issued by the Ministry of Defense of Ukraine on military education and training of military specialists over the past 30 years is about 600 documents. Most of them have been implemented in a timely manner or have lost their validity, together with this more than 80 legislative and regulatory acts currently relate to various issues of training military specialists. Based on this, the legal basis of the military education system is constantly updated and improved.*

***Purpose of the article.** In the article, the authors aim to analyze the latest changes made to*

the Laws of Ukraine and other legal acts accompanying the development of the military education system and the process of training military specialists, to systematize the results of their implementation and outline the prospects for their improvement.

Methods. *Research methodology consists in the application of methods of analysis, synthesis, comparison, generalization, as well as in the use of a systemic approach.*

Results. *The article analyzes the latest changes made to the Laws of Ukraine and other legal acts accompanying the development of the military education system and the process of training military specialists, systematizes the results of their implementation, and offers prospects for their improvement.*

Originality. *It is proposed to make specific changes to the Laws of Ukraine "On Education", On Vocational Pre-Higher Education, On Higher Education, "On Scientific and Scientific-Technical Activity".*

Conclusion. *In order to expand the completeness of the determination of the powers of state authorities in relation to subordinate higher military educational institutions, it is expedient to supplement the laws with a list of the rights of state bodies and establish special requirements for: organization of the educational process during the training of higher education applicants, including in conditions of a special period; conditions for admission of persons to study; establishment of funding, including establishment of academic scholarships for those seeking higher education; organizations of scientific and scientific and technical activities; creation and functioning of examination commissions; carrying out complex (current, partial) inspections, studying the state of affairs; organization and conduct of military-professional youth orientation and reception; organization of training of foreign citizens.*

Perspective directions for further research: *Due to the limited scope of the article, the authors did not have the opportunity to more thoroughly explain all the issues of the outlined problem, and therefore the main attention was focused on the results of the study of the need to make changes to the above-mentioned Laws of Ukraine. In the future, in our opinion, it would be appropriate to create a working group of experts in the field of military education and training of military specialists under the leadership of a responsible person of the Department of Military Education and Science of the Ministry of Defense of Ukraine in order to analyze and improve the existing legislative framework.*

Key words: *legislation; system of military education; normative legal acts; existing defects; offers.*